

Dokument

Filozofický koncept Ústavy Země

JOSEF ŠMAJS

Novověké ústavy národních států byly přijímány jako nejvyšší právní dokumenty, které vyjadřovaly vůli lidu v obecných filozofických formulacích. Deklarovaly odhodlání budovat, chránit a rozvíjet příslušnou zemi jako vlast rovnoprávných a svobodných občanů. Planeta Země nemusela být součástí lidské snahy rozvíjet to které společenství. Zdálo se, že kultuře nepřekáží, že sice klade odpor všem záměrným změnám, ale svými nestrannými procesy a předmětností jejich naplňování umožňuje. Dnešní rozmach technické spotřební kultury (civilizace) však dostatečně názorně ukazuje, že tato epocha skončila.

Člověkem vytvářená globální kultura – planetární technosféra – se totiž osamostatňuje, vymyká se lidským záměrům a střetává se starší, svébytnější a komplexnější planetární biosférou. Přestože je dočasným umělým systémem, nesmyslně ničí svůj trvalý hostitelský systém přirozený. Ten ovšem kultuře předcházela a vytvořil všechny nezbytné předpoklady její evoluce. Právě proto je poprvé ve své historii sebevědomá lidská kultura existenčně ohrožena. Musí zastavit nevyhlášenou válku se Zemí, kterou nemůže vyhrát.

Už téměř padesát let vyjadřují významní vzdělanci své obavy o další existenci lidstva a navrhují způsoby, jak zajistit jeho budoucnost. Vedle systémového přístupu autorů Římského klubu se do tohoto úsilí svými iniciativami zapojila také OSN – komise H. Brundtlandové, Světová Charta Země, summitu o životním prostředí a udržitelném rozvoji (Stockholm, Rio, Rio+10, Rio+20, Kodaň aj.). Znamé jsou rovněž iniciativy mimovládních organizací jako Charta Země (The Earth Charter), The GAIA Foundation, Caring for the Earth, Earth Council Alliance, Hnutí lidí za Matku Zemi (People's World Movement for Mother Earth), Skončeme s ekocidou (Eradicate the Ecocide), Hranice Země (Planetary Boundaries) aj.

Většina deklarací těchto hnutí však není návodem na změnu, ale jen morálním přemlouváním, výčtem zbožných přání a seznamem chyb, jichž se lidé dopouštějí ve vztahu k přírodě.

Uznáváme, že role člověka jako biologického druhu podřízeného biosféře se musí zásadně změnit. Z původního nenápadného obyvatele a dnešního krutého dobyvatele Země se musí stát jejím pokorným obdivovatelem a obhájcem. Ale s ohledem na dlouhodobou spolupráci s přírodou musí kulturu biofilně rekonstruovat.

Po vzniku kultury není už naše planeta onticky jednotná, je stále více rozdělována na dva protikladné systémy: kulturu a přírodu. Všechny ušlechtilé snahy o pochopení a řešení krize, které pomíjejí rozpolcení planety na dva protikladné systémy – kulturu a přírodu – jsou předem odsouzeny k nezdaru. Ve výše zmíněných dokumentech chybí filozofická reflexe rostoucí svébytnosti predátorsky nastavené kultury.

Přestože některé dnešní ústavy již obsahují články o ochraně životního prostředí, jejich vymáhání komplikuje nevyjasněný vztah kultury k přírodě. Například ústava Ekvádoru (a některé zákony Bolívie), již v omezené míře uznává práva Matky Země na život, rozmanitost a obnovu. I když jde převážně o účelová opatření proti rostoucímu komerčnímu využívání přírodního bohatství nadnárodními těžařskými firmami, je to pozoruhodný posun práva od přiznání subjektivity fyzické či právnické osobě k uznání práv části území. Ale Země není řeka ani chráněná krajinná oblast. Je planetárním vnitřně integrovaným celkem všech živých a neživých systémů. Právo na existenci a vlastní vývoj musíme proto přiznat celé Zemi.

K tomu však musíme přijmout a šířit nové ontologické pojetí bytí. To, čemu se po více než dvě tisíciletí říkalo bytí a s čím filozofové spojovali stálost a neměnnost, prohlašuje evoluční ontologie za aktivitu, procesualitu a tvořivost. Zemi, kdysi vnímanou jako nehybný střed vesmíru a v novověku jen jako jednu z planet naší sluneční soustavy, musíme dnes uznat za jedinečný proces přirozené evoluce, za člověku i kultuře nadřazenou subjektivitu.

Cesta k morálnímu a právnímu uznání subjektivity Země je ovšem mimořádně zatarasená. Musíme se prokést houštím novověkých předsudků o pouhé objektivitě a předmětnosti přírody, odmítnout lidský nárok přírodu vlastnit. Návrh filozofického konceptu Ústavy Země vychází proto z ontologického důkazu, že lidská kultura není pokračováním přirozené evoluce jinými prostředky. Respektuje fakt, že kultura není jen společenstvím lidí, že není jen biologickou sociální organizací, v jaké žijí například mravenci. Je nadosobní umělou strukturou vytvářenou z látky a energie zcizené přirozeně vzniklé Zemi. Je aktivním protipřírodním systémem s vlastní konstitutivní informací (duchovní kulturou), ale nikoli s vlastní látkovou a energetickou základnou. Její konstruologickou bází jsou bohužel vysoce uspořádané živé a neživé struktury Země. Kultura, vyjádřeno lapidárně, je proto nebezpečnou rekonstrukcí biofilně nastavené a důmyslně uspořádané planety pro omezené spotřební zájmy našeho biologického druhu.

Přestože biologická predispozice k útočné adaptivní strategii vůči přírodě byla nám lidem vrozená, nynější protipřírodní forma této strategie by bez dalšího posílení ze strany samotné kultury patrně nevznikla. Přežívající lovci a sběrači jsou totiž dokladem toho, že v lidském genomu je přítomna nejen potenciace k útočné adaptivní strategii, ale také strach, pokora a úcta před tím, co člověka přesahuje. Zdá se, že k výraznému potlačení těchto biofilních potenci v lidském genomu – k prosazení predátorského duchovního paradigmatu –

došlo relativně nedávno. Jednoúrovňový způsob uvažování, identita myšlení s bytím, nekritická hypostaze obecných pojmů, nadřazenost lidského myšlení nad světem přírody – to vše se objevuje až v řecké mytologii, filozofii a vědě.

Pokud uznáme, že predátorské duchovní paradigma se zrodilo ve starověkém Řecku a bylo později rozvinuto novověkou vědou a filozofií, měli bychom uznat také to, že euroamerická kultura nese největší díl odpovědnosti za dnešní existenciální konflikt s přírodou. Úkolem filozofie, která kdysi stála na počátku přezíravého teoretického postoje člověka k přírodě, je proto hluboká sebekritika. Musí se pokusit odhalit a zlomit vládnoucí predátorské duchovní paradigma.

Více než třicet let píši a učím, že pyšná technická kultura je ohrožena sama sebou, protože lehkomyšlně rozbíjí jen jednou evolučně vytvořené předpoklady své dlouhodobé existence. Usiluje o růst a expanzi na úkor přírody, pohrdá Zemí, upírá jí právo na přirozenou obnovu a evoluci.

Zachovat na Zemi lidský druh znamená co nejdéle udržet neredukovanou a nezamořenou planetu. Předpokládá to pochopit lidskou biologickou podmíněnost přirozenými strukturami, přiznat Zemi její zamlčované vlastnosti a práva, její subjektivitu. Když kdysi Descartes pojmově rozdělil skutečnost na subjekt a objekt (*res cogitans* a *res extensa*), nemohl vědět, že člověk i Země jsou produkty téže přirozené evoluce a že jeho domnělý objekt není pouhou rozprostraněností, ale pro subjekt nadřazenou tvořivou aktivitou sladěnou s celým vesmírem. Nemohl vědět, že dočasná lidská subjektivita může být pouze částí starší a širší subjektivity Země. Trvat dnes na descartovském antropocentrickém rozlišení subjektu a objektu je proto nevědecké, chybné a politicky pošestilé. Trvat na lidské nadřazenosti nad přírodou, neuznávat svébytnost, hodnotu a práva Země znamená pro lidstvo kopat si hrob.

Hypertrofie chladné racionality, jejímž skrytým základem je dosud vládnoucí predátorské duchovní paradigma, pomohla vytvořit ideové, předmětné i organizační formy globalizované protipřírodní kultury. Umělá kulturní subjektivita těchto forem – podnikatelská, politická, finanční i vojenská, která našla své právní vyjádření v subjektivitách právnických osob a organizací, je stále ještě částí veřejnosti bližší, než přirozená subjektivita celé Země. Ale už konečně rozpoznáváme, že umělé subjektivity, podporovány hlavními médii, si vynucují vysoce sofistikované způsoby zakrývání svých parciálních mocenských zájmů zájmy obecně lidskými. Je smutné, že také právo se propojilo s mocí a přijalo účast na tomto rafinovaném klamání veřejnosti. Snad i proto přestalo být minimum obecné lidské morálky.

Ale i do krajnosti oslabená morálka, jejíž pravidla nemohou být podle Humeových slov výsledkem úvah našeho rozumu, si naštěstí zachovává schopnost kriticky soudit veškeré lidské aktivity. Přibývá lidí, kteří přestávají věřit neutralitě vědy a techniky, predátorsky orientované ekonomice, politice i právu. Zvolna vzniká společenská objednávka pro evolučně ontologickou teorii skutečnosti, jejíž minimum může být východiskem pro řešení krize v oblasti vědy

a vzdělání, politiky i práva. Přál bych si, aby návrh konceptu Ústavy Země podpořil nejen biofilní zákonodárství a šíření pravdivého ontologického minima o povaze pozemského bytí, ale i uvadající morálku a nový propřírodní étos, bez něhož globální ekologickou krizi nepřekonáme.¹

Ústava Země

My lidé, mimořádně úspěšný biologický druh planety Země, jemuž se podařilo vytvořit globální kulturu – civilizaci, vědomi si nebezpečí, jež hrozí nám i ostatním živým systémům z procesu živelného přeformování přírody kulturou, přijímáme tuto *Ústavu Země*, která stvrzuje rozpoznané hodnoty, nároky a práva naší mateřské planety.

S vědomím odpovědnosti vůči budoucím generacím prohlašujeme Zemi za svébytnou ontickou kreativitu a subjektivitu – za hodnotu nadřazenou člověku i kultuře. Přirozenou kreativitu Země, umožňující kulturu i práva a svobody člověka, považujeme za nadřazenou lidské kreativitě i právům lidí. Za ústřední právní princip lidstva 21. století, závazný pro ústavy všech států i listiny základních lidských práv a svobod, vyhlášíme nezbytnost uchovat obyvatelnou Zemi pro další lidská pokolení i ostatní živá stvoření.

Člověk ani kultura nejsou svébytnými jsoucnými, závisejí na Zemi. Relativně svébytným jsoucнем v rámci vesmíru může být jenom Země. Pouze celá její biosféra je nejmenším autonomním systémem schopným dlouhodobého vývoje v čase. Všechny její přirozené subsystémy včetně umělé lidské kultury jsou dočasné a nesamostatné, závislé na zdraví a prosperitě biotického celku.

Zavazujeme se chránit Zemi před sobeckou expanzí predátorský orientované kultury. Její hodnotu, nároky a práva, nadřazené člověku i kultuře, hodláme prosazovat všemi prostředky. V souladu s tímto závazkem prohlašujeme:

Hlava první Země

1. Země je přirozeným domovem všech svých vzájemně závislých živých bytostí. Nemůže patřit žádnému biologickému

¹ Nemohu tu poděkovat všem, kteří mi v průběhu let pomáhali, a to jak ideově, tak morálně, abych své úsilí o ontologickou reflexi konfliktu kultury s přírodou dovedl až k návrhu Ústavy Země. Za právní rady a konzultace děkuji Vojtěchu Vomáčkovi a za četné podněty a ediční spolupráci na knize *Ústava Země. Filosofický koncept*. (Banská Bystrica: Vydavatelství PRO 2015) Augustinu Rosovi.

Návrh *Ústavy Země* i text *Důvodové zprávy* vycházejí z mých monografií a již dříve zpracovaných apelativních textů, které byly publikovány jak samostatně, tak v některých knihách. Jde o následující apelativní texty: *Nájemní smlouva se Zemí* (2003); *Deklarace závislosti* (2008); *Jedenáct podmínek biofilního obratu kultury* (2013).

Z vydaných knih zde připomínám tituly: *Ohrožená kultura*. (1. vyd. Brno: „Zvláštní vydání“ 1995; 2. vyd. Praha: Hynek 1997; 3. vyd. Brno: Host 2011); *The Threatened Culture*. (Prešov: Slovacontact 1997); *Drama evoluce*. (Praha: Hynek 2000); *Evoluční ontologie*. (spoluautor J. Krob, Brno: Masarykova univerzita 2003); *Filosofie psaná kurzívou*. (Brno: Doplněk 2003); *Potřebujeme filosofii přežít?* (Brno: Doplněk 1. vyd 2008, 2. vyd. 2011); *Evolutionary Ontology: Reclaiming the Value of Nature by Transforming Culture*. (New York – Amsterdam: Rodopi 2008); *Filosofie – obrat k Zemi*. (Praha: Academia 2008); *Kultura pod ugrozou*. (Novosibirsk: Vydavatelství Sibiřské akademie věd 2012); *Evoluční ontologie a problém podnikání*. (Brno: Masarykova univerzita 2012); *Fenomén technika*. (Praha: Grada 2015, v tisku).

- druhu, tedy ani člověku jako druhu. Člověk, tvůrce kultury, nesmí sobě samému i ostatním živým bytostem Zemi pustošit.
2. Země je pro náš druh a lidskou kulturu nejvyšší hodnotou. Je nejstarší, nejširší a nejmocnější tvořivou aktivitou – jedinečnou planetární subjektivitou. Musíme hájit její právo na evoluci, na udržování planetární rovnováhy mezi živými a neživými systémy.
 3. Kultura se nesmí dál rozšiřovat ani na úkor přirozené rozmanitosti planety, ani na úkor lidského zdraví.
 4. Jako nadřazený systém lidí i umělé kultury je Země suverénem, jehož obhájci a mluvčími se musejí stát volené a kontrolované instituce.
 5. Zavazujeme se zastavit úbytek, destrukci a zamořování přirozeného bytí, a za tímto účelem prosazovat přijetí systému odpovědnosti lidí, včetně účinných a odrazujících sankcí.

Hlava druhá Člověk

1. Člověk není bezprostřední příčinou nynější ekologické krize. Příčinou krize je systémový konflikt umělé kulturní uspořádanosti s přirozenou uspořádaností Země.
2. Lidstvo nenese odpovědnost za Zemi. Nese odpovědnost za kulturu, za své dílo, jímž Zemi rozdělilo na dva opoziční systémy: *kulturu a přírodu*. Smířit kulturu s přírodou je výsostným úkolem práva, politiky a vědy pro nadcházející etapu biofilní, k životu uctivé kultury.
3. Lidská druhová subjektivita je omezena nadřazenou subjektivitou Země. Všechny osoby i státní orgány mají povinnost tuto širší subjektivitu respektovat, chránit rozmanitost a celistvost biosféry, šetrně využívat neživé produkty Země.
4. Vyhlašujeme, že pouze s přirozeným bytím, nikoli s umělým bytím kultur-

ním, může být člověk jako druh biologicky sourodý. Uznáváme, že to, co prospívá Zemi, prospívá člověku.

5. Přirozenou uspořádanost Země musejí chránit a prosazovat všechny právní systémy.

Hlava třetí Kultura

1. Kultura je umělým systémem s vlastní vnitřní informací, jíž je duchovní kultura. Změna orientace a obsahu duchovní kultury – hodnot, poznatků a regulativů – je předpokladem biofilní transformace systému kultury.
2. Jako výtvor člověka není kultura ani pokračováním evoluce přírody, ani procesem jejího zušlechťování. Je umělým a dočasným konstruktem, který na přírodě látkově, energeticky i informačně závisí. Je stavbou, která biologické struktury člověka neodpovídá a jež se po zániku lidstva nezachová.
3. Kulturní systém svým růstem zatlačuje a hubí živé systémy, rozbíjí přirozené struktury Země. Má-li evoluce kulturního systému pokračovat, musí opustit dráhu kvantitativního růstu a po vzoru biosféry zvolit způsob kvalitativního „růstu bez růstu“.
4. Státy, které přímo či nepřímo podpořily rozvoj predátorského podnikání a neomezené šíření materiálůvě a energeticky náročné spotřební techniky, umožnily pustošení přírody. Nesou proto hlavní odpovědnost za dnešní civilizaci krizi.
5. Všem státům se ukládá přijímat opatření pro dlouhodobě možnou spolupráci kultury se Zemí. Ukládá se jim, aby přistoupily ke změně predátorského duchovního paradigmatu kultury, aby zahájily proces přijímání biofilních zákonů a vedly osvětu o nezbytnosti smířování kultury s přírodou.

Důvodová zpráva

Teprve ve 21. století vzniká možnost uzavřít etapu slepé protipřírodní kulturní expanze. Poprvé a patrně naposledy má lidstvo jako druh příležitost zastavit nevyhlášenou válku planetární kultury (civilizace) se Zemí. Uzářl totiž čas ukončit existenciální konflikt, který ohrožuje lidskou budoucnost a jež nynější predátorský orientovaná kultura nemůže vyhrát. Přijetí Ústavy Země je vynuceným krokem obratu kultury k Zemi, objektivní potřebou právně uznat a regulovat přiměřenost rozsahu i formy globální kultury přírodě. Je nezbytností doplnit soubor lidských práv a svobod o povinnost globální kultury nezničit přírodní bytí, spolupracovat se svým hostitelským systémem. Přijetí této ústavy je proto prvořadým veřejným zájmem lidstva v epoše jeho ekologicky ohrožené budoucnosti.

Nedojde-li k zásadnímu biofilnímu obratu kultury, nebudou lidé žádného národa, státu či širšího společenství morálním, právním ani politickým suverénem. Budou odsouzeni k soupeření o půdu, nezávadnou vodu a zdravé potraviny, k válkám o energii a suroviny. Budou na otrávené a přehřáté planetě živořit a vymírat z vlastní viny. Práva, svoboda a suverenita lidí předpokládají biologicky zdravou a nezaťmanou Zemi.

Lid této planety se může znovu stát částečným subjektem své druhově omezené existence, jen když se mu podaří přizpůsobit kulturu Zemi, překonat nesmýslnou koncentraci moci a kapitálu v rukou úzké vrstvy nevolných lidí. Zdá se, že současný kapitalismus je posledním evolučním stadiem vývoje protipřírodní kultury vůbec.

Poučení biologickým poznáním o složitě molekulární struktuře všech živých systémů i neživých struktur dokážeme konečně rozpoznat, že z hlediska přirozeně uspořádané přírody je pyšná lidská kultura chatřící narychlo stavěnou ze sutin bořného přírodního chrámu. Dnes už víme, že

je zbrklým kutilským přeformováním jemné procesuální architektury vnitřně dokonale sladěné a dynamicky rovnovážné Země. Rozpoznáváme, že je dočasným přeformováním druhově sobeckým, které se – na rozdíl od zničených přirozených struktur – po zániku člověka nezachová.

Práva a pravidla přirozené obnovy planety Země hájíme před překotnou technickou expanzí nejnadvýšnější části lidstva. Té části, již se umělý kulturní systém nedaří přizpůsobovat planetě. Lidská druhová aktivita byla sice od počátku vedena vrozenou útočnou adaptivní strategií, ale téměř po celou dobu existence kultury ji byla s to korigovat nejen příroda, ale i vrozená lidská pokora a úcta k Zemi.

Pokora a úcta k Zemi, které se zachovaly u zbytků přírodních národů, jsou však v dnešní spotřebitelské kultuře překryty účelově deformovanou mocí vědy, techniky a kapitálu. Pokora nového typu, plynoucí z rozpoznání ničivé síly umělých technologií vůči křehkým živým systémům, v predátorském duchovním paradigmatu bohužel vzniknout nemůže.

Proč potřebujeme ústavu Země?

Novověké ústavy národních států, nesené duchem osvícenského optimismu a konečné porážky feudálních poměrů, se o právech Země nezmiňují. Všechny tradiční antropocentrické ústavy skutečně pořadí hodnot převraccí: přírodu pokládají za onticky pasivní, hodnotově neutrální a z hlediska práva nezajímavou. Považují ji za svět člověka a pro člověka. A takový svět si člověk v souladu se svou přirozeností instinktivně přivlastňuje, podrobuje a obdaňuje jej svým vlastním významem a smyslem. V takovém světě se v souladu s antropocentrickým právem prosazuje, emancipuje a seberealizuje. Je ovládán ofenzivní adaptivní strategií kultury, která je rozvinutím části jeho biologické predispozice, a svět předělává k svému okamžitému prospěchu. Posilován rozvojem

své dílčí racionality necítí respekt a pokoru před tím, že je pouze nepatrnou větvičkou na stromě života, která nemůže žít samostatně a jež musí být jeho kmeni, jakož i planetě Zemi a všem ostatním vesmírným strukturám, lhostejná. V souladu s evropskou duchovní tradicí nepovažuje přírodu za starší a širší subjektivitu, jíž musí být omezená lidská subjektivita podřízena.

Přijetím Ústavy Země právo konečně oceňuje přírodu i přírodně biologické potence člověka. Uznání nadřazenosti Země nad kulturou a lidské biologické podřízenosti Zemi dává právo – od řecké antiky antropocentrické – lidem i politice srozumitelně najevo, že nadešel čas pro novou biofilní ekonomiku, politiku i způsob života lidí. Veřejně tím sděluje, že člověk sice není korunou tvorstva a že jeho kultura není ve vztahu k živé přírodě skutečností významnější, vyšší a organizačně složitější, ale že je i přes to dostatečně výjimečný. Vytvořil pozoruhodně rozvinutou protipřírodní kulturu, uvědomil si svoji vinu na pustošení přírody a odvažuje se zahájit etapu kulturní evoluce dlouhodobě možné, biofilní, symbiotické s přírodou.

Protože návrh Ústavy Země je pojat jako nadřazený dokument všech dnešních antropocentrických ústav, zachovává se jejich platnost jen v ohledu práv a povinností občanů, státu a jeho orgánů, celistvosti obývaného území, části mezinárodních ujednání a smluv. Nově přijímané ústavy, které budou východiskem biofilního zákonodárství, musejí respektovat práva, tvořivost a výsledky přirozené evoluce Země.

Lidská kultura, která podle kvantitativních měřítek roste a prosperuje, se s ohledem na zásadní odlišnost své struktury i směřování stává pro Zemi nebezpečným nebiologickým tumorem. I když nemůže zahubit Zemi jako planetární organismus, ničí její uspořádanost, likviduje fyzikální, chemickou a biologickou rovnováhu, která se ustálila v průběhu přirozené evoluce a na níž závisí reprodukce živých systémů i lidského biologického druhu.

Růst technické spotřební kultury, která se nekontrolovaně rozšiřuje po celé Zemi, je většinou našich současníků, právem i politikou bohužel vnímán jen pozitivně, jako růst bohatství, svobody a zlepšování životních podmínek lidí. Veřejnost bez pomoci evolučně ontologické teorie obtížně chápe, že slepá expanze kultury znamená snižování přirozeně uspořádanosti Země, riziko ztráty její obyvatelnosti.

Také právo musí proto otevřeně vyhlásit, že v situaci, kdy pro celý vesmír platí zákon zachování látky a energie, ale nikoli zákon zachování uspořádanosti (informace), mohou pozemské sofistikované struktury kultury vznikat jen přeformováním (rozbitím) starších struktur přirozených.

Subjektivita Země

Jak již bylo naznačeno, dnešní právo uznává umělou kulturní subjektivitu etnickou, státní i nadnárodní; podnikatelskou, finanční i vojenskou. Toto konstatování tedy stvrzuje teoreticky doložený fakt, že subjektivita je schopností otevřených nelineárních systémů produkovat a udržovat své vysoce uspořádané struktury. V případě přírody to znamená, že pozemské živé systémy jsou aktivní, otevřené pro látku, energii a informaci. Poznáváví totiž prostředí, mají vlastní evoluci a paměť, prosazují se a jsou sebetvořivé a autoregulační. Přiznání právní subjektivity Zemi nezahrnuje předpoklad, že má vůli a vědomí, že může mluvit. K tomuto uznání postačuje, že Země zrodila biosféru i člověka, že člověka živí, reprodukuje, a dnes také – poškozena kulturou – ohrožuje. Pro uznání subjektivity Země je dostatečným důvodem, že z její subjektivity je odvozena i částečná a dočasná subjektivita lidská a kulturní. Ale, na rozdíl od právem uznané umělé kulturní subjektivity (podnikatelské), mluvčími Země mohou být všichni občané či jejich volení zástupci.

Přitom však platí, že subjektivitu neurčuje lidské rozhodnutí, nýbrž realita sama. Každá subjektivita se projevuje navenek, měřitelnou schopností ontické tvořivosti.

A je-li projevem lidské a kulturní subjektivity dočasně existující globalizovaná kultura, pak analogickým projevem nadřazené subjektivity Země je dlouhodobě existující biosféra. Nesporným projevem subjektivity Země je tedy její živý vysoce uspořádaný systém, který zahrnuje člověka jako biologický druh nadaný vlastně, ale pouze omezenou a dočasnou subjektivitou.

Právní garance subjektivity Země je současně přímým i nepřímým odmítnutím dnes škodlivého antropocentrismu. Ukazuje se, že konflikt mezi přírodou a kulturou, k jehož vyhocení i bez predátorské orientace duchovní kultury patrně vůbec nedošlo, je spolehlivým důkazem neadekvátnosti všech forem lidské nadřazenosti. Antropocentrismus, jakkoli si to filozofové, právníci a politici většinou neuvědomovali, totiž žádný explicitní koncept skutečnosti nepotřebuje. Prosazuje se silou svého biologického zakotvení v konzervativní lidské přirozenosti – genomu.

V minulosti zákonodárci prohlašovali lid té které země za konečného, nikomu nepodléhajícího suveréna, aniž by přihlíželi k absolutní biologické podřízenosti lidského druhu Zemi. I když chápeme osvobozující účinek této formulace, jejímž smyslem bylo zabránit návratu středověkých monarchií, připomínáme její historickou omezenost. Formulace, že lid je nejvyšším suverénem té které kultury mohla platit jen v období, kdy lidstvo ještě nevytvorilo protipřírodní globální ekonomiku a technosféru a kdy tyto umělé kulturní subjektivity ještě neohrožovaly přirozenou rovnováhu a obnovu planety Země.

Priznáváme-li subjektivitu, tj. schopnost aktivity, poznávání, rozhodování a ontické tvorivosti individu u nebo společenským institucím, jak ji vůbec můžeme upírat systému, který spontánně vytvořil život, člověka i předpoklady jeho subjektivity? Jak ji tedy můžeme upírat systému, jenž je svébytnější a mocnější než globální kultura a který o jejím osudu s konečnou platností rozhodne? A shodneme-li se

v názoru, že dnešní globalizovaná kultura a technosféra jsou předmětnými vnějšími projevy lidské druhové subjektivity, pak co nám brání přijmout výše uvedenou myšlenku, že biosféra včetně člověka je analogickým vnějším projevem subjektivity Země? Účelovost, která charakterizuje kulturu, nestojí totiž výš než spontánnost, která kulturu charakterizuje rovněž. Ovšem spontánnost, jež spolehlivě vede přirozenou evoluci, může kulturně optimalizační roli sehrávat jen v případě kultury duchovně biofilně nastavené.

Změna predátorského paradigmatu

Konzervativní lidský genom není jedinou příčinou dnešní predátorské orientace kultury. Sociokulturní příčinou tohoto nastavení, příčinou, kterou na rozdíl od lidského genomu můžeme změnit, je kdysi přijaté duchovní predátorské paradigma. Duchovním predátorským paradigmatem rozumíme ideový náboj geometrických, matematických a filozofických abstrakcí, jimiž se už řecké filozofii a vědě podařilo zaměnit myšlení za bytí, a tím nevidět obtížně poznatelnou povahu a jednotu života s neživými jsoucny, nepochopit kreativitu, rovnováhu a uspořádanost pozemské přírody. Na řadu staletí bylo pak její poznávání podřízeno nakažlivé magii technologických pojmů teoretického jazyka, které dodnes matou žáky a studenty většiny škol.

I když k vytvoření základu tohoto skrytého duchovního paradigmatu kultury došlo už v antickém Řecku, teprve dnes, po dvou a půl tisíci letech, si konečně uvědomujeme váhu ideového klamu, spočívajícího v záměně pojmových ideálů klasické vědy za onticky tvořivou a jemně uspořádanou přírodu. Právě tento omyl, kdysi jistě oprávněný, přivádí vysoce sofistickou technickou kulturu na pokraj jejího zániku. Ukazuje se, že ani dnešní nejvyšší úroveň rozvoje přírodních věd příroda nepotřebuje, že je soběstačná, na lidském poznání nezávislá. Adekvátní přírodovědeckou interpretaci, zbavenou

ovšem zkrslující optiky predátorského paradigmatu, bude pro své zachování potřebovat pouze kultura.

Predátorské duchovní paradigma, rozvinuté a posílené novověkou galileovsko-newtonovskou vědou, se stalo hlavní ideovou oporou nynějších antropocentrických ústav, obecným rámcem predátorského zákonodárství. Toto duchovní paradigma dodnes dvojím způsobem ovládá politiku, podnikání, média i vzdělávací systém. 1. Ve formě umělé kulturní předmětnosti způsobuje zkázu evolučně vytvořených živých i neživých systémů Země. 2. Ve vzdělávání a v působení médií se prosazuje jako každá jiná ideologie – nasazuje lidem falešné brýle antropocentricky zkrslené interpretace přírody. Nejen školy, ale zejména hromadné sdělovací prostředky, dnes ovládané velkými korporacemi, sofistikovane lidem namlouvají, aby namísto lesa viděli dříví, namísto neživé přírody jen nerostné a energetické zdroje, namísto tvořivé Země jen zemědělskou a průmyslovou výrobu globalizované kultury.

Skrytý predátorský základ kultury, který byl kdysi předpokladem jejího rozmachu, vede dnes kulturu do záhuby. Zachovat na Zemi lidský druh, právě tak jako zachovat k jeho životu nezbytné ostatní biologické druhy a neživé struktury, znamená opustit dobytčnou strategii a jedinečné kreativitě Země důstojně ustoupit.

Jakoby v rozporu s nynějším technickým pokrokem zjišťujeme, že závisíme na zdravé nezamořené Zemi každým nadechnutím, každým douškem vody, každým soustem. Zemi proto musíme rehabilitovat, znovu ji učinit posvátnou, vrátit se k jejímu původnímu uctívání. Naši víru v nadpřirozená jsoucna bychom měli znovu navrátit jsoucnům přirozeným, přehlížené subjektivitě Země, jež omezenou lidskou i kulturní subjektivitu přesahuje, a kterou proto nemáme právo účelově deformovat.

Země

1. Země je pro člověka i lidskou kulturu jediným možným hostitelským systémem. Není tedy konstrukční látkou a energií, nebo pouhým územím či zdrojem potravin. Není však ani skladištěm kulturního technologického odpadu. Je tvořivou biofilně orientovanou aktivitou, je nejstarší, nejširší a nejmocnější planetární subjektivitou. Zahrnuje člověka a umožňuje nejen dočasnou a druhově omezenou subjektivitu lidskou, ale je s to dlouhodobě tolerovat i přiměřeně rozsáhlou, a proto člověka ani Zemi neohrožující subjektivitu kulturní.
2. V živých systémech Země je obsaženo, a jazykem nukleových kyselin i zapsáno, velké množství přirozené informace. Vymírání biologických druhů, vyčerpávání rud, vzácných zemin a fosilních paliv způsobené kulturou je proto nejen nevratnou ztrátou přirozené evoluční uspořádanosti, ale také nenahraditelnou ztrátou kulturně informační. Kultura, která vzniká lidskou aktivitou jen na základě neúplné a účelové epigenetické (smyslově neuronální) informace člověka, přečtené z povrchu přirozených struktur, si zpředmětnou a zapsanou přirozenou informaci osvojuje obtížně. S pomocí přírodních věd se jí však pokouší stále lépe dešifrovat a pochopit.
3. Kosmická látka (prvky periodické soustavy), z níž kdysi gravitace upekla žhavou Zemi, je obsažena nejen v našem vnějším prostředí, ale i v každém z nás. Chemické prvky této látky, konstrukčně vestavěné do našich těl, nejen pocházejí ze zaniklých hvězd, ale po své smrti, podobně jako všechny živé systémy, je i my musíme vrátit planetě. Na jedné straně jsme tedy jedním z mnoha evolučně vzniklých a s vesmírem i biosférou dokonale sladěných druhů planety Země. Na druhé straně jsme však také druhem výjimečným, jediným, který vytvořil kulturu, neboť

- v souladu s predispozicemi vlastního genomu na bázi odlišné neuronální informace člověk zapálil ještě jednu evoluci, opoziční evoluci kulturní.
4. Přirozená evoluce také u člověka testuje zdatilost jeho biologické evoluční konstrukce. Testuje ji hlavně nepřímou, prostřednictvím slučitelnosti lidského díla, tj. nadosobního těla a funkcí kultury s přírodou. Kulturní systém, který překročí pomyslnou mez přípustné zátěže Země i člověka jako přirozených systémů, který bude příliš rozsáhlý a protipřírodní, nezávisle na své technické a informační vyspělosti spolu s člověkem nevyhnutelně zanikne.
 5. Také v ideové rovině musíme Zemi znovu navrátit to, co jí bylo novověkou vědou, která rozvíjela predátorské paradigma, odňato: nadřazenost, tvořivost, paměť, subjektivitu. I když Země nemůže být ani důvodem existence vesmíru, ani cílem jeho divergentní (rozbíhavé) evoluce, musíme uznat její jedinečnost. Ta je dána nikoli zdánlivou polohou v centru kosmu, ale něčím, co přehlízíme: dosaženou úrovní přirozeného vývoje života, jemnou molekulární uspořádaností a rovnováhou neživých a živých systémů.
 6. Země jako nejvyšší tvořivá subjektivita, jako skutečná rodička či „moudrá evoluční matka“ živých systémů má své nevrátelné dějiny v čase. Jako součást vesmíru, o jehož vývoji nepochybujeme, je zvláštní tím, že s jejím prostorově nevýznamným postavením bylo spojeno povážlivě úzké pásmo podmínek, jež umožnily vznik života a jeho dostatečně dlouhý, nikdy zcela nepřerušovaný vývoj. Tento vývoj je dnes bezprecedentním způsobem narušen rozmachem protipřírodní technické kultury.
 7. Biosféra Země je přirozeným pokračováním abiotické kosmické evoluce, rozvíjí se spolu s ní, protože vesmír je jejím širším evolučním rámcem. Je velkou disipativní strukturou, jejíž vlast-

ností je subjektivita a kterou využívají sluneční energie. Tato energie, jedinečné fyzikální podmínky a přítomnost vhodných abiotických prvků umožnily, aby se život na Zemi vyvíjel od svých prvních forem (bakteriálních) až po současnou úroveň rozvoje – vznik člověka a čtvrtohorní biosféry. Biosféra naší planety strukturálně obohacuje pozemské abiotické prostředí tak, že Země jako celek vytváří důmyslně uspořádaný organismus s vnitřní konstitutivní informací.

8. Pozemský život je vlastně dlouhodobým experimentem vesmírné evoluce probíhajícím v laboratoři s názvem Země. Proto je troufalé, že v celé polovině doby trvání tohoto pokusu naše predátorská kultura tak rušivě zasahuje do jeho průběhu: svou protipřírodní orientací, kterou musíme změnit, bez zábran ničí jeho nekomplexnější produkty, narušuje integritu planetárního ekosystému. Je to nepřipustné i proto, že doba evoluce biosféry se počítá na miliardy let, zatímco průměrná životnost biologických druhů, mezi něž náleží také člověk, obvykle nepřesahuje několik milionů let. A to stále ještě nevíme, v jaké fázi „životní dráhy“ našeho druhu se dnešní protipřírodní kultura nachází.
9. Nádherný, obdivuhodně uspořádaný a jemně dynamicky vyvažovaný systém života na Zemi nesmí být dále poškozován ze dvou důvodů: Za prvé, kultura jako výtvar a prostředek expanze jednoho biologického druhu přírodní struktury nevytvořila, lidé nechápou jejich vnitřní uspořádanost, místo ani funkci v evolučním procesu biosféry. Za druhé, kultura existenčně závisí na dlouhodobě ustálené rovnováze živého i neživého prostředí Země. Jen prostřednictvím přirozené biologické reprodukce člověka, jen v důsledku lidské nebiologické aktivity může po jistý čas existovat jako dočasný, odlišně konstruovaný sub-

- system planety, jako její pomyslný umělý tumor.
10. Protože primárním energetickým zdrojem existence, reprodukce i rozvoje pozemských živých systémů bylo sluneční záření, narůstala jejich organizační a funkční složitost postupně, díky dostatečně dlouhé expozici Země slunečnímu svitu. Narůstala tempem, které patrně nemohlo být vyšší, neboť na jedné straně souviselo s omezeným příkonem zářivé sluneční energie a vysokou spolehlivostí přenosu genetické informace, a na druhé straně s dosaženou organizační strukturou živých systémů.
 11. Dnešní živé organismy jsou proto důležitým zápisem vývoje celé biosféry. Jako otevřené systémy s vnitřní informací jsou nepřímým i přímým záznamem spontánní konstitutivní funkce přirozené aktivity a času. Čas a aktivity se totiž nejen zpředmětnily, ale také informačně zapsaly v jejich specifických strukturách. Evoluční hodnota živých organismů je proto přímo úměrná délce neopakovatelného času. Tato nevyjádřitelná hodnota úzce souvisí s tím, že vznikala samovolně, v podmínkách, které již neexistují, a že ji už nikdy, pokud ji zničíme, ani přirozená, ani kulturní evoluce nevytvoří znovu.
 12. Z uznání jedinečnosti Země, z její na ničem lidském nezávislé subjektivitu, vyplývá potřeba nového občanského a politického postoje. Toto uznání nás zavazuje využít zjištění o nenahraditelné hodnotě Země nejen pro záchranu dnes existujících forem života, ale i pro záchranu člověka a jeho kultury. Zavazuje nás k úsilí o biofilní transformaci dnešní neudržitelné kultury predátorské. Antropocentrická racionalita, která si zakládala nejprve na ontologické nadřazenosti člověka, a později na jeho osobní svobodě, vlastnictví a nedělitelných právech, bude nucena přiznat, že netušila, že

nedělitelný je především život, s jehož osudem je spjata lidská svoboda, vlastnictví i lidská práva. A „lidská práva“ – jak se dnes ukazuje – jsou omezena také novou povinností kultury vůči přírodě: imperativem zachování obyvatelné Země.

Kultura

1. Kultura je v plném rozsahu lidským dílem. Je procesem i výsledkem lidské nebiologické aktivity. Přirozená evoluce, která vytvořila pozemskou přírodu včetně člověka, kulturu nevytváří a do svého systému ji organicky nevřazuje. Jde totiž o umělý systém s odlišnou konstitutivní informací (paměť) než jakou má příroda.
2. Obsah kulturní paměti netvoří lidská fylogeneticky vzniklá informace genetická, která na jemné molekulární úrovni integruje člověka do systému biosféry. Kolektivní kulturní paměť vzniká ze smyslově neuronální informace našeho biologického druhu, jejíž obsah je převážně makroskopický a která pojmově integruje kulturu na hrubé úrovni fenotypové.
3. Kultura se formuje ve vysoce přirozeně uspořádaném světě, rozvíjí se aktivitou jediného biologického druhu, který řád a evoluční moudrost přírody nezná. Nevhodně sociokulturně zaměřená a příliš rozsáhlá lidská aktivita může mít nebezpečné důsledky nejen pro kulturu, nýbrž i pro člověka samého. Kulturní systém zvyšuje svoji relativní svébytnost, prosazuje svoji protipřírodní orientaci a v důsledku čerpání dodatečné energie může zcizovat ekologické niky ostatním živým systémům, hubit je a nebezpečně znásilňovat přirozený řád.
4. Přirozený řád ovšem člověku i kulturnímu řádu časově předcházela. Kultura jako odlišně onticky uspořádaná skutečnost nemůže přirozeně uspořádaný povrch Země nově strukturovat, aniž by nezničila přirozené ekosystémy

- a nepoškodila vzácné evolučně vzniklé útvary. Kulturní systém, jehož informačním subsystémem je etnickým jazykem kódovaná duchovní kultura, není totiž s to využít strukturně vysoce objektivní genetickou informaci člověka, která je konstitutivní jen druhově biologicky, a jež relativně krátký pobyt člověka v kultuře neumí zaznamenat.
5. Kultura již při svém vzniku musí stavět na své vlastní, podstatou i způsobem kódování přírodě cizí informaci sociokulturní. Ta je sice vytvářena modifikací lidského smyslově neuronálního poznání, ale tím, že vzniká až v kultuře, je nastavena nejen biologicky, ale i sociokulturně, a může se proto stát nositelkou nadosobní expanzivní tendence umělého kulturního systému. Ve srovnání s jemným a vysoce objektivním poznáváním fylogenetickým je lidské ontogenetické poznání nejen povrchné, hrubé a přibližné, nýbrž také účelové, druhově sobecké. I proto se materiální kultura včetně techniky konstituuje jako umělý systém postavený z rozbitých struktur Země, jako cizorodý útvar s protipřírodní strukturou, orientací a režimem.
 6. Vůči biosféře je kulturní uspořádanost nejen strukturně odlišná a nebioticky orientovaná. Je také pozoruhodně jednotná, s tendencí pohotově zpředmětňovat volnou sociokulturní informaci, rozšiřovat svou ekologickou niku. I když roste z jediné fylogenetické linie (lidské) biotické evoluce, „buduje“ z materiálu téměř všech přirozených struktur Země. Protože zpředměťuje jinou informaci o vnějším světě, vytváří odlišnou uspořádanost. Zejména vysoký příkon dodatkové energie z fosilních paliv a silná ekonomická integrace snižují její adaptabilitu k živému i neživému prostředí Země, podvazují její schopnost průběžně se optimalizovat negativními zpětnými vazbami z okolí. Přirozenou dynamickou nerovnováhu mezi živými a neživými struk-

turami rozvrací kultura po průmyslové revoluci i tím, že roste mnohonásobně rychleji než biosféra, že zatím nemůže dosáhnout klimaxu. Biologická diverzita mizí proto nejrychleji od přírodní katastrofy na konci druhohor, která zahubila dinosaury a zahájila věk savců.

7. Vyšší abstraktní spravedlnost při rozšiřování kultury spočívá v tom, že také člověk, který „alergickou reakcí“ biosféry způsobuje, je podřízen neúprosné logice uchování její integrity. Stává se ohroženým druhem. Poprvé ve své historii jsou tedy lidé (i jejich kultura) na globální úrovni ohroženi prostředím, které jejich vznik kdysi umožnilo. Předpokládáme, že politika, jejíž hlavní starostí jsou dnes udržení moci, ekonomického růstu a podmínek podnikatelské i spotřebitelské svobody, bude brzy nucena respektovat hodnotu a práva Země: rozhodovat pod tlakem ohrožené lidské budoucnosti.
8. Překonávání nynější opozice kultury vůči přírodě nemůže pominout otázku, v jakém smyslu souvisí charakter nynější kultury s člověkem a jeho genetickým nastavením, a v jakém smyslu souvisí s obsahem sociokulturní informace, s predátorským duchovním paradigmatem, které kdysi evropská kultura přijala a v novověku rozvinula. Je zřejmé, že přímá souvislost s člověkem jako biologickým druhem je dána zvláštní strukturou lidského těla i lidské psychiky, vrozenou útočnou adaptivní strategií člověka jako druhu. Biologická nespécializovanost člověka, která podmiňuje univerzalitu lidských zájmů, činí z jeho vnějšího prostředí nejen předmět uspokojování životních potřeb, poznávání a hodnocení, nýbrž i předmět vlastnictví a spotřeby. Člověk jako druh totiž nikdy nepoznával jen proto, aby se kochal pravdou. Poznával, aby svět exploatoval, aby se na svět útočně adaptoval, aby mohl budovat své vnější nebiologické tělo, kulturu.

9. Protože kultura je systémem s vlastní vnitřní informací, konflikt kultury s přírodou je „kauzálně“ spojen s obsahem a rolí kultury duchovní. Ta totiž jako vnitřní informace kulturního systému – jako jeho pomyslný socio-kulturní genom – formu nynější protipřírodní kultury reprodukuje. Změna jejího skrytého predátorského nastavení, biofilní změna „genomu kultury“ je proto klíčová pro zmírnění a vyřešení krize. Chceme-li totiž změnit systém s vnitřní informací (paměť), musíme změnit jeho informaci, paměť. Staré nastavení a stará konstitutivní informace mají totiž schopnost i záměrné fenotypové změny systému znovu vracet zpátky.
10. Kulturní systém na jedné straně zahrnuje přísně informačně předepsanou uspořádanost, např. techniku, stavby, spotřební předměty atp., ale jako celek rozvíjející se slepou evoluci, přísně informačně předepsaným systémem být nemůže. I když také vzniká sukcesí, od přirozených ekosystémů se výrazně odlišuje. Přirozené ekosystémy, které vznikají z populací přísně informačně uspořádaných živých systémů, integruje biofilní nastavení přirozené pozemské evoluce, ale nikoli zvláštní ekosystémová informace. Umělé kulturní systémy, které vedle člověka a některých organismů zahrnují přísně informačně předepsané prvky techniky a materiální kultury, musí však integrovat – pochopitelně prostřednictvím aktivity lidí – také volná konstitutivní informace – rozptýlená duchovní kultura. A ta jako nositel zájmů našeho biologického druhu, ale i jako subsystém otevřený informačním změnám, poskytuje naději, že se nynější protipřírodní kulturu podaří biofilně transformovat, že se jí podaří naturalizovat.
11. Kognitivní složka lidské psychiky, která se v evoluci našeho druhu nejrychleji rozvíjela a s níž spojujeme ná-
- ději na rostoucí objektivitu poznávání světa, nikdy nebyla a není svébytná. Nejprve sice byla jen výkonným orgánem lidského těla a psychiky, ale později se nepozorovaně stala analogickým orgánem reprodukčních nároků protipřírodní kultury. Již řadu staletí podléhá skrytému predátorskému duchovnímu nastavení kultury. Proto dnes zjišťujeme, že všechny naše interpretace, hodnoty a regulativy jsou zabarvené našimi zájmy, a to nejen individuálními a skupinovými, jak se všeobecně uznává, ale také skrytými zájmy obecně lidskými, druhově sobeckými, o nichž se nemluví.
12. Vědecké pojmové poznání, které dnes přísně informačně předepisuje prvky vysoce sofistikované techniky a společenské materiální kultury, nepostihuje přírodu v její fascinující uspořádanosti, ontické kreativitě a komplexitě. Bylo nastaveno nejen zmíněným predátorským duchovním paradigmatem, ale už předvědeckým rozvržením světa, obyčejným jazykem a poznáním. Svět jsme už jako hominidé a první lidé, tj. už jako lovci a sběrači, museli vnímat, jazykově kódovat a interpretovat druhově zkrusleně, tj. tak, abychom v něm se svou zvláštní biologickou výbavou přežili. Byl pro nás hlavně tím, co nám v té které epoše byla s to zprostředkovat naše konzervativní biologická přirozenost a co jsme díky tehdejší kultuře ze světa pochopili. A protože jsme byli svým organismem i svým genomem vnější skutečnosti apriorně evolučně přizpůsobeni, nikdy v minulosti jsme nepotřebovali vědět, co je příroda a život, co je kultura, a jaké je místo kultury v přírodě. Takové vědění, teoretický model umělé účelové subjektivity kultury a širší přirozené subjektivity přírody potřebujeme až dnes.
13. Protipřírodní kulturní systém vznikal z podstaty lidské přirozenosti, vznikal spontánně a jeho skrytý duchovní

základ krystalizoval a upevňoval se sekcí dílčích kultur. Predátorské duchovní paradigma se v něm proto nejen zpředmětnilo, nýbrž i promítlo do oblasti práva a politiky, deformovalo lidskou ontogenezi, výchovu a vzdělávání lidí. Přijetí ekologicky pozitivní informační změny se tedy nyníjší kulturní systém dokáže „aktivně bránit“. Tato rezistence vůči biofilní sociokulturní orientaci připomíná funkci mezidruhové informační bariéry či imunitního systému organismu. Protože dnešní kulturní systém nevznikal zpředmětněním biofilní kulturní informace, jeho lidská, organizační i věcná složka ji ignorují. Lidé, nekriticky přijímající protipřírodní kulturu, argumentům biofilní změny odmítají naslouchat, nechápu její perspektivní význam, její étos a kulturně sebezáchovný obsah.

14. Planetární řešení krize, které nemůže vycházet jen z lidské přirozenosti, ale také z filosofického rozpoznání jejích skrytých duchovních kořenů, musí tedy nejprve připravit vysoká teorie. Pozitivní ekologická transformace existenčně ohrožené kultury prostřednictvím jejího biofilního paradigmatu, prostřednictvím práva jako garanta biofilní konstitutivní informace, představuje historicky bezprecedentní pokus lidstva ukončit živelnou fázi protipřírodní kulturní evoluce vůbec. Naděje, že se tento pokus podaří, však může čerpat i z toho, že podmínky ekologické změny samovolně uzrávají krizovým vývojem nyníjší protipřírodní kultury. Krize se bohužel musí ještě více vyhrotit, obyvatelost Země se naneštěstí musí ještě více zkomplikovat, aby nezbytnost tak zásadní změny, kterou dnes proští lidé pociťují jen jako zklamání či neurčitě ohrožení, přijala jako svůj program také vrcholová politická reprezentace.

Člověk

1. Člověk jako biologický druh vytvářející kulturu není bezprostřední systémovou příčinou dnešní civilizační krize. Touto příčinou je lidmi generovaný a samotnou kulturou později nastavený proces kulturní evoluce. Systémovým důvodem ekologické krize je konflikt kulturního systému se Zemí jako hostitelským systémem kultury. Podstatou jejich konfliktu je živelná predátorská expanze kultury, která vyvolává úbytek a zkázu přirozeného bytí.
2. Lidský organismus, nezávisle na stupni kulturního vývoje, zůstává biologicky stálý a sourodý s dosaženou úrovní přirozené pozemské evoluce v té části světa, kde vznikal. Teprve jako přírodou plně zformovaný druh opouštěl rodnou Afriku a obsazoval ostatní kontinenty. Při hledání etiologie, diagnózy i terapie kulturou poškozovaného ekosystému Země musí proto i právo hájit nikoli jen zájmy lidského druhu, ale především zachování širšího a staršího bytí přírodního, opomíjenou integritu planety. Takže nejde o paradox, když při obhajobě lidských zájmů se právo v rozporu antropocentrickou tradicí stará o zájmy pozemské přírody. Jako lékař u lůžka nemocného se i právo v krizové situaci Země musí o osud přirozeného bytí obávat, musí jeho zbytečné destrukci předcházet.
3. Všechny dosavadní biologické výzkumy potvrzují, že anatomicky moderní člověk, tj. člověk kromaňonský, je normálním nahodile vzniklým zoologickým druhem. Je velkým obratlovcem, který náleží do třídy savců, k řádu primátů, k čeledi hominidů. Je ovšem druhem mladým, který, měřeno geologickým časem, se objevuje teprve v posledních vteřinách na pomyslném číselníku hodin znázorňujícím dobu existence života na Zemi. Tato doba se odhaduje na více než tři a půl miliardy let. Proto je na místě pravdivé, ale dosti

provokující připomenutí, že první tři miliardy let obývaly Zemi pouze bakterie a že, pokud Země někomu patří, pak právě jim. Lidé by dnes měli vědět, že jejich zdravý organismus je vlastně biom, který obsahuje více bakteriálních buněk, než kolik má lidské tělo svých vlastních buněk somatických (kolem deseti na čtrnáctou).

4. Spolu s mnoha dalšími živočichy je tedy člověk poměrně pozdním produktem přirozené biotické evoluce. A protože má obdobně biologicky vymezenou dobu své druhové existence, jsou lidé ve dvojím smyslu smrtelní – jako jedinci i jako druh. Druhy totiž v biosféře vznikají samovolně (vzhledem k pozdější délce své existence poměrně rychle) a po jisté době své druhové prosperity právě tak samovolně (a také poměrně rychle) zanikají. V průběhu svého druhového života se příliš nevyvíjejí. Dnes proto existuje jen malá část biologických druhů, které biosféra v průběhu své evoluce vytvořila. Poměr těch, které existují, k těm, které vyhynuly, je asi 1:1000.
5. Člověk je součástí biosféry a je s ní svázán mnoha funkčními vztahy: látkovými, energetickými, informačními. Je zvláštním biologickým druhem nejen svou morfologií a fyziologií, ale zejména svou psychikou – chováním. Lidská psychika, která jeho chování reguluje, není pouhým biologickým doplněním lidského organismu. Kulturní systém, který se člověku podařilo vytvořit, byl totiž pro lidskou psychiku novým rozvojovým podnětem. Dnes proto průměrná psychika úzké biologické potřeby lidského organismu přesahuje a vzhledem k nim je hypertrofovaná, rozšířená a částečně i deformovaná kulturou.
6. V jedinečnosti člověka jako druhu hraje mimořádnou roli vzpřímený postoj, barevné stereoskopické vidění, ruce uvolněné od pohybu. A protože přirozeným domovem lidských předků byly koruny

stromů afrických tropických pralesů, lidé svůj přirozený domov po jejich ústupu v křovinaté savaně nenašli. Byli nuceni budovat a chránit své chýše a své děti před šelmami na holé zemi, stavět ohraady a vyhledávat stále sofistikovanější způsoby obživy. Velký a výkonný mozek se vyvinul jako adaptační orgán na tento vynucený způsob života. Rámcově však lidskou psychiku formují nejen rané fáze lidské ontogeneze, tzv. senzitivní období, ale průběžně i ta která kultura. Vedle plasticity, která se týká evolučně nejmladších kognitivních procesů a umožňuje, aby se lidé učili téměř po celý život, je však lidská psychika také strukturně konzervativní. Vyznačuje se stálostí některých způsobů reakcí a emočních funkcí, jejichž sídlem je mozkový kmen.

7. Také právo může přispět k adekvátnímu utváření člověka. Vztah člověka ke světu už nelze chápat jen duchovně a morálně, tj. bez pochopení jednoty člověka jako živočicha s celým abiotickým a biotickým prostředím Země. Ale ani funkční vřazení člověka do přírody nepostihuje celou pravdu o povaze člověka. Člověka v jeho životních projevech a motivacích charakterizuje především kultura, nadosobní vnější tělo, které svou aktivitou vytvořil, jež ho determinuje a kterým se zatím příliš útočně „adaptuje“ na přírodní prostředí. Pravidla kulturního způsobu života se však do konzervativního lidského genomu, zdá se, neukládají. Biologicky určená lidská přirozenost je stálá.
8. Konstatování, že člověk vytváří umělou a dočasně existující kulturu, tj. skutečnost onticky nižší, účelově organizovanou, a proto lokálně silnější a vůči biosféře destruktivní, nemusí být přijímáno negativně. Naopak, toto přiznání dává společenským vědám, právu i politice možnost varovat veřejnost. Teprve když nic neuděláme, když budeme rezignovat na schopnost

- kritické filozofické racionality odsoudit a odmítnout predátorské paradigma, na potřebu biofilně transformovat globální protipřírodní kulturu, musíme očekávat blížící se konec člověka i kultury.
9. Z hlediska přijetí nadřazené právní subjektivity Země lze srozumitelně formulovat i to, co mnozí lidé intuitivně pocítují a co je také v dobrém souladu s poznáním speciálních věd. Za prvé, že žijeme v chladném, rozlehlém a vůči Zemi zcela lhostejném vesmíru a že naši dočasnou kulturu můžeme vytvářet jen díky bezchybné biologické reprodukci somatické a psychické struktury člověka, tj. fakticky díky integritě, rozmanitosti a funkční jednotě biosféry. Za druhé, že za rychlými kulturními změnami vnějšího prostředí pomalé evoluční změny lidského organismu (kdysi sladěné s právě tak pomalou evolucí biosféry) výrazně zaostávají. Rychlý rozvoj lidského mozku (neokortexu) v průběhu antropogeneze (vývoje našeho druhu) patrně vytvořil příznivé podmínky také pro jeho plasticitu v průběhu ontogeneze (v procesu formování jedince kulturou), ale o dalších biologických strukturách lidského těla to neplatí: ostatní struktury našeho organismu tuto plasticitu postrádají.
10. Anticipativní právní regulace lidské aktivity v globálním měřítku, problém, jímž se právo nikdy komplexně zabývat nemuselo, se nemůže omezit pouze na to, co je abstraktně pojatý člověk a jaký je jeho vztah k vlastnictví, svobodě, jiným lidem a etnickým skupinám. Poprvé v dějinách se právo musí zabývat také tím, jakým ontickým jsouncem je Země, kultura a člověk jako živočišný druh. Musí se zabývat otázkou, jakou ontickou strukturu a jaký rozsah by měla mít kultura, aby spolu s přírodou mohla náš druh reprodukovat a chránit, a současně neubližovala životu, na jehož aktivitách

a vysoké úrovni rozmanitosti (biodiverzité) lidé existenčně závisejí.

11. Hlubší pochopení lidských práv, svobody a subjektivity člověka je vázáno na představu ontologického obrazu světa bez člověka. Svět vznikal a byl spontánně onticky tvořivý dávno před objevením se člověka. Člověk jako produkt Země, jako její dočasně žijící větev zůstal i se svou kulturou Zemi podřízený. Ale pravdivý obraz člověka je právě tak vázán na adekvátní pochopení světa s člověkem. Je vázán na uznání faktu, že náš biologický druh vytváří kulturu, jejíž rozmach člověkem nevytvořenou přírodu nevratně pustoší. A právě za tento ničivý ontický proces nese člověk dosud neupřesněnou druhovou odpovědnost. Jako druh tedy neodpovídá za přírodu, kterou nevytvořil a již je plně podřízen, ale za kulturu, za své dílo, jímž Zemi nevratně pustoší.
12. I když vezmeme v úvahu, že sociální a ekonomické subsystémy rovněž získávají svou vlastní umělou subjektivitu, že se samovolně strukturují a prosazují, zdá se, že v predátorském duchovním paradigmatu – a dobrým příkladem je rostoucí subjektivita globálního kapitálu – perspektivní lidské druhové zájmy prosazovat nemohou. Spíše naopak. Stále více zastupují zájmy svých vlastníků a vrcholového managementu a všeobecné lidské zájmy pouze předstírají. Těmto subjektivitám zatím vyhovuje klást důraz na abstraktně formulovaná lidská práva, ale nikoli na konkrétně formulovaná práva Země, nikoli na nezbytnost globální kultury podřizovat se planetě.
13. Protože pouze člověk vytváří kulturu, její umělý systém stojí a padá s lidskou existencí, s lidskou nebiologickou aktivitou. Smrtný však není jen člověk jako individuum a jako druh. Bez člověka je smrtelné i druhové lidské dílo, kultura. A právě smrtelnost kultury je

nejpádnejším důkazem falešnosti názoru, že kultura je pouhým pokračováním přirozené evoluce jinými prostředky. Ale tím, že kultura má svou vlastní vnitřní integritu, svou vlastní protientropickou bariéru (duchovní kulturu), je na člověku a přírodě nejen závislá, ale je také částečně nezávislá, relativně onticky svébytná. Relativní svébytnost kultury ovšem

neznamená, že člověk je kulturou pouze určován a vlečen, že na kultuře jen otrocky závisí. Naopak, s přispěním filozofie, práva a politiky může kdysi zvolenou predátorskou duchovní orientaci kultury změnit. Může se kdysi úspěšně, ale dnes již prokazatelně sebezáhbné kulturní strategii vzepřít.

Více o Ústavě Země www.ustavazeme.cz

Redakci Universitas došlo

pokračování ze str. 61

Map of the Lands of the Bohemian Crown from 1747. Mapa Zemí Koruny České z roku 1747. Masarykova univerzita. Brno 2014. ISBN 978-80-210-7125-4.

Autorem mapy je významný astronom, kartograf a matematik Tobias Mayer (1723–1762), který působil v Homannově norimberské dílně. Proslavil se zejména svými mapami Měsíce a je po něm pojmenován jeden z kráterů. Mapu zemí Koruny České vytvořil na základě měření významných kartografů osmnáctého století působících na českém území Jana Kryštofa Müllera (Johann Christoph Müller, 1673–1721) a Jana Wolfganga Wielanda (Johann Wolfgang Wieland, ?? –1736). Mapa zobrazuje země Koruny české v původním rozsahu, přičemž fakticky Lužice nebyly součástí od roku 1635 a Slezsko od roku 1742. Tento stav je ovšem zohledněn v zákrese hranic v mapovém obsahu, kdy odtržené Lužice a Pruská část Slezska jsou ohraničeny výraznější hraniční linií. Rakouská část Slezska je dokonce kolorována odlišnou barvou. Mapu graficky doplňují erby jednotlivých zemí (český lev, moravská a slezská orlice a lužické cimbuří) alegoricky spojených na jediné větvi. Původní výtisk, ze kterého je pořízeno toto faksimile, je uložen v mapové sbírce Geografického ústavu Masarykovy univerzity. Originální rozměry mapy jsou (vnější rám): 57,6 × 49,8 cm.

Jiří Fukač, Hudební estetika jako konkretizace obecné estetiky a muzikologická disciplína. Masarykova univerzita. Brno 2014. ISBN 978-80-210-6872-8.

Hudebně estetická propedeutika, jejímž autorem je významný český muzikolog prof. Jiří Fukač, přináší přehledný vhled do problematiky hudební estetiky. Učebnice je určena nejen pro posluchače muzikologie, ale také estetiky a různých dalších uměnovědných oborů.

Michaela Ficnarová, Vlastní jména vlakových spojů na území ČR v letech 1993–2013 (Porejonyma). Masarykova univerzita. Brno 2013. ISBN 978-80-210-6337-2.

Práce poprvé v komplexnosti zaznamenává a vysvětluje názvy vlakových spojů (v onomastické terminologii porejonyma), které se vyskytly na území České republiky v rozmezí let 1993–2013, tedy od jejího vzniku až do současnosti. Pozornost je věnována také vývojovým posunům v pojmenování vlakových spojů, a to od poloviny 60. let 20. století do aktuálního stavu, a dále společenským důvodům těchto posunů. Kromě lingvistické analýzy a motivačního určení všech 357 shromážděných jmen práce přináší i doprovodné vně jazykové informace týkající se jednotlivých vlakových spojů (kategorie vlaku, jeho číselné označení, výchozí a cílovou stanici, trasu).

pokračování na str. 97